

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Souvislost mezi volnočasovými aktivitami a
kriminalitou dětí na druhém stupni Základní školy ve
Volarech v porovnání se Základní školou praktickou
ve Volarech**

bakalářská práce

Autor práce: Monika Ambrůzová
Studijní program: Rehabilitace
Studijní obor: Prevence a rehabilitace sociální patologie
Vedoucí práce: JUDr. Milan Kučera, Ph.D.

Datum odevzdání práce: 2. 5. 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2013

.....

Monika Ambrůzová

Abstrakt

Kriminalita dětí a mládeže je v současné společnosti velice diskutované téma. Je to závažný jev, který se snaží odborníci zmírnit a redukovat. Vznik kriminality ovlivňuje mnoho faktorů, jako je například škola, rodina, vliv médií, osobnost jedince nebo způsob trávení volného času. Díky čím dál větší medializaci se veřejnost domnívá, že tento jev nabírá na intenzitě a četnosti. Přitom v posledních letech podíl mládeže na celkové registrované kriminalitě stagnuje, případně v jednotlivých částech klesá. Právě volný čas hraje v souvislosti s kriminalitou velmi důležitou roli. V poslední době se setkáváme s problémem, že děti a mládež nedokážou efektivně vyplnit svůj volný čas. Funkce rodiny, jakožto primární výchovné instituce v tomto směru, selhává.

Téma této bakalářské práce jsem si vybrala proto, že mě tato problematika velmi zaujala. Během studia mého oboru Prevence a rehabilitace sociální patologie, jsem měla možnost absolvovat praxi u orgánu sociálně-právní ochrany dětí a u probační a mediační služby. Díky tomu jsem se dostala s touto problematikou do přímého kontaktu.

V teoretické části práce se nejprve zaměřuji na objasnění důležitých pojmů jako je dítě, mládež a adolescence. Charakterizuji žáky základní školy praktické a poté objasňuji pojem volný čas. Nastíním jeho funkce, formy a činitele, které ho ovlivňují, jako je škola, rodina, vliv médií a parta. Poté přecházím k charakteristice kriminality a delikvence. Vymezím její strukturu a faktory, které souvisejí s jejím vznikem. Důležitá je zde opět rodina, škola, vliv médií a také vnitřní faktory jedince. Na závěr teoretické části, zmíním možné formy prevence kriminality.

Cílem výzkumné části práce je zjistit souvislost mezi volnočasovými aktivitami a kriminalitou žáku druhého stupně na Základní škole ve Volarech a Základní školou praktickou ve Volarech a dále, zda město Volary nabízí dostatek volnočasových aktivit pro děti a mládež z těchto škol. Pro zrealizování těchto cílů jsem použila kvalitativní výzkum. Jako metodu jsem využila dotazování technikou polořízeného rozhovoru. Mými respondenty se stali žáci ve věku 14. – 15. let z obou škol a pro potvrzení jejich odpovědí jsem také hovořila s jejich třídními učitelkami. Celkový počet respondentů je tedy dvanáct.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že děti na obou školách tráví svůj volný čas většinou venku s kamarády nebo doma u počítače. Kroužky ve volném čase navštěvuje polovina z nich. Téměř všichni si myslí, že město Volary nabízí dostatek volnočasových aktivit, ale půlka z nich by uvítala taneční kroužek, který ve městě chybí. Volný čas se svou rodinou tráví většina formou výletů, ovšem dva žáci z praktické školy odpověděli, že s rodinou čas téměř netráví. Pravidelné kapesné dostávají děti spíše z praktické školy. Zkušenost s alkoholem a cigaretami mají téměř všichni, ale žáci školy praktické tyto látky užívají pravidelně. Velký rozdíl se objevil u navštěvování barů a diskoték. Žáci ze základní školy je nenavštěvují, ale žáci z praktické ano. Povědomí o někom ze spolužáků, který se provinil proti zákonu mají, až na jednoho, všichni. Většinou uváděli, že tento trestný čin byla krádež, poškozování cizí věci nebo užívání a šíření návykových látek. Rozhovory s učitelkami tyto jejich odpovědi potvrdily.

V mém výzkumu jsem došla k takovému závěru, že žáci volarských škol mají dostatek příležitostí, jak trávit efektivně volný čas. Ne všichni toho ale dokážou využít. Děti z praktické školy jsou více vystaveni riziku páchání trestné činnosti, protože častěji užívají návykové látky, navštěvují bary a diskotéky a některé z nich rodiče zanedbávají. Alarmující zjištění pro mě je, že většina má povědomí o někom, ze svých spolužáků, který spáchal protiprávní čin. Proto si myslím, že město Volary společně se školami a rodinami, by měli zapracovat na prevenci kriminality těchto dětí.

Získané poznatky z této práce mohou být použity širokou i odbornou veřejností, především ve školství a ve vědách, které se zabývají kriminalitou dětí a mládeže. Dále mohou být využity v rámci výuky na Zdravotně sociální fakultě.

Abstract

The criminality of children and youth is a frequently discussed topic in present day society. It is a grave phenomenon, which experts are trying to alleviate and reduce. The origins of criminality are influenced by many factors, eg. School, family, the influence of media, the personality of an individual or the way of spending free time. Due to growing medialization the public has an impression that this phenomenon has a growing trend. The truth is that the proportion of youth on overall registered criminality in recent years is stagnating or even receding in some parts. It is mainly the free time that plays a very important part in connection with criminality. Recently we have been encountering the problem that the children and youth do not manage to use their free time effectively. The functioning of family as the primary educational institution in this respect is failing.

I have chosen the theme of this bachelor's thesis mainly because I am deeply interested in this problem. During my studies of Prevention and rehabilitation of social pathology I had an opportunity to do my practice with the body of social-legal protection of children and with probational and mediation service. Due to this practice I got into direct contact with this problem.

In the theoretical part of my thesis I focus on explaining the basic terms as are the child, the youth and adolescence. I characterize pupils of elementary practical school and later I explain the term free time. I discuss its functions, forms and factors that influence it, such as school, family, influence of media and group. Later I continue with the description of criminality and delinquency. I set the limits of its structure and factors that are connected to its origin. The importance of family, school, the influence of media and the inner factors of an individual are obviously important in this respect. In the conclusion of the theoretical part I mention the possible forms of criminality prevention.

The aim of the research part is to find out the link between the free time activities and criminality of pupils of 5th to 9th grade at Elementary school in Volary and Elementary practical school in Volary, and furthermore whether the town of Volary offers enough free time activities for children and youth. For the realization of this aim

I used quantitative research. The method chosen was the technique of semidirected interview. My respondents were pupils from both schools, aged 14 to 15, and for verification of their answers I talked to their class teachers. The total number of respondents was 12.

As follows from the results of the research, the children from both schools spend most of their free time outside with friends or at home sitting at the computer. About a half of them attends free time activity circles. Almost all of them think that the town of Volary offers enough free time activities, but half of them would like to have a dancing circle which is not available in Volary. Most of them spend their free time with family in the form of excursions, two pupils of practical school however answered that they spend almost no time with their families. Regular pocket money is given rather to the pupils of practical school. Almost all respondents have had an experience with alcohol and cigarettes, but pupils of practical school use them regularly. Significant difference appeared in visiting bars and discos. The pupils of elementary school do not visit them while the pupils from practical do. All of them except one have knowledge of some of their co-pupils who broke the law. Most of them stated that the criminal act was theft, damage to somebody's property or using or trafficking of addictive substances. The interviews with their class teachers confirmed their answers.

In my research I arrived to the conclusion that the pupils of schools in Volary have enough opportunities to spend their free time effectively. Not all of them are able to use it. The pupils of practical school are more exposed to the risk of committing criminal activity, because they more often use addictive substances, visit bars and discos, and some are neglected by their parents. For me the alarming discovery was that most of them have knowledge of some of their co-pupils who have committed an illegal act. Therefore I conclude that the town of Volary should work more on prevention of criminality of these children.

The results of this thesis can be used by both general and professional public, mainly in school education and in science concerning juvenile criminality. Furthermore they can be used within the framework of lecturing at the Faculty of Health and Social Studies.

Obsah:

ÚVOD	9
1 VYMEZENÍ POJMŮ	11
1.1 Dítě	11
1.2 Dítě mezi 11-15 rokem života, adolescence	11
1.3 Mládež, mladistvý, nezletilý	12
2 CHARAKTERISTIKA ŽÁKŮ NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE PRAKTICKÉ	14
3 VOLNÝ ČAS	15
3.1 Teoretické vymezení	15
3.2 Funkce volného času	15
3.3 Formy aktivit volného času	17
3.4 Různé pohledy na problematiku volného času	18
3.5 Činitele ovlivňující aktivity ve volném čase	20
3.5.1 Škola	20
3.5.2 Instituce s volnočasovou aktivitou	20
3.5.3 Rodina	21
3.5.4 Vliv médií	22
3.5.5 Lokální faktor, parta	22
4 KRIMINALITA A DELIKVENCE	24
4.1 Teoretické vymezení	24
4.2 Struktura trestné činnosti	25
4.3 Faktory ovlivňující vznik kriminality	26
4.3.1 Rodina	26
4.3.2 Škola	27

4.3.3	<i>Vrstevníci, skupiny, party</i>	28
4.3.4	<i>Způsob trávení volného času</i>	29
4.3.5	<i>Vnitřní faktory</i>	29
4.3.6	<i>Média</i>	30
4.4	Prevence kriminality.....	30
5	METODIKA VÝZKUMU	33
5.1	Cíl práce a výzkumné otázky	33
5.2	Použitá metoda sběru dat a zpracování informací.....	33
5.3	Charakteristika výzkumného souboru	34
6	VÝSLEDKY A JEJICH KOMENTÁŘ	35
7	DISKUZE	53
8	ZÁVĚR	57
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59

Úvod

Kriminalita dětí a mládeže je závažný jev, který se snaží odborníci zmírnit a redukovat a v současné době je předmětem mnoha diskuzí. Vznik kriminality ovlivňuje mnoho faktorů, jako je například škola, rodina, vliv médií, osobnost jedince nebo způsob trávení volného času. Díky čím dál větší medializaci se veřejnost domnívá, že tento jev nabírá na intenzitě a četnosti. Přitom v posledních letech podíl mládeže na celkové registrované kriminalitě stagnuje, případně v jednotlivých částech klesá. Právě volný čas hraje v souvislosti s kriminalitou velmi důležitou roli. Volný čas je veřejností chápán jako doba pro odpočinek a relaxaci. Během trávení volného času se rozvíjí zájmy a člověk se vzdělává. V poslední době se setkáváme s problémem, že děti a mládež nedokážou efektivně vyplnit svůj volný čas. Funkce rodiny, jakožto primární výchovné instituce v tomto směru, selhává.

Díky studiu na Zdravotně sociální fakultě jsem měla možnost absolvovat praxe u probační a mediační služby a také u orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Právě tam jsem se nejvíce setkala s problematikou kriminality a volného času dětí a mládeže. Tento jev mě velice zaujal. Hlavně jeho souvislost s výchovou rodiny a okolí dítěte. Pocházím z jihočeského kraje a Volary jsou mi velice blízké. Proto jsem tedy zvolila název této práce jako **Souvislost mezi volnočasovými aktivitami a kriminalitou dětí na druhém stupni Základní školy ve Volarech v porovnání se Základní školou praktickou ve Volarech.**

Teoretická část je rozdělena na čtyři kapitoly. Nejprve definuji pojmy, které s touto problematikou úzce souvisí, jako je například dítě, mládež, mladiství. Dále pak charakterizuji žáky základní školy praktické. Ve třetí kapitole vymezuji pojem volný čas. Zabývám se jeho funkcemi, formami, zmíním různé pohledy na volný čas z oblasti vědy a na závěr této kapitoly popíši činitele, kteří ho ovlivňují, jako je rodina, škola, parta. V další kapitole se zaměřuji na kriminalitu a delikvenci. Vysvětlím tyto pojmy a poté se zaměřím na strukturu trestné činnosti a především na faktory, které na ni mají vliv. Těmito faktory je opět rodina, škola, vrstevníci nebo skupiny a také vnitřní faktory. Na závěr teoretické části, popíši možnou prevenci proti kriminalitě dětí a mládeže.

V části praktické jsem si vymezila za cíl zjistit souvislost mezi volnočasovými aktivitami a kriminalitou žáků druhého stupně na Základní škole ve Volarech a Základní škole praktické ve Volarech, tyto výsledky porovnat. Jako druhý cíl jsem stanovila zjistit, zda město Volary nabízí dostatek možností pro efektivní využití volného času dětí a mládeže. K získání dat jsem použila kvalitativní výzkum, metodu dotazování technikou polořízeného rozhovoru. Mými respondenty byli žáci mezi 14. - 15. rokem ze základní školy i základní školy praktické. Povídala jsem si také s jejich třídními učitelkami. Celkový počet respondentů v této práci je tedy dvanáct.

1 Vymezení pojmů

1.1 Dítě

Podle Úmluvy o právech dítěte „*se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve*“ (37).

Z hlediska trestního práva jde o fyzickou osobu před završením patnáctého roku, která spáchala čin jinak trestný a není trestně odpovědná (39).

Podle další definice je dítě lidská bytost v životní fázi od narození do období adolescence. Podle některých pojetí je za dítě považován i jedinec před narozením. Tímto termínem se zabývá mnoho věd, jako je psychologie, psychiatrie, sociologie (27).

Významní vývojoví psychologové Langmeier a Krejčířová dělí vývoj dítěte na stádia prenatální, novorozenecké, kojenecké, batolecí, předškolní, mladší školní věk a dospívání. Podle autorů je dospívání v současné době dlouhé a složité. Proto ho dále dělí na fázi pubescence a adolescence. Nelze ale přesně říci, kdy se dítě stává dospělou osobou. Každý člověk je individualitou a ovlivňuje ho celá řada faktorů. Dnešní uspěchaná doba oddaluje moment, kdy se mladí stávají ekonomicky nezávislími a ze sociálního pohledu tedy dospělými (15).

1.2 Dítě mezi 11-15 rokem života, adolescence

Toto období dospívání se nazývá pubescence. Často dochází ke změnám jak duševním tak fyziologickým. Je to nejdramatičtější a biodromálně nejzajímavější období (28).

Tělesný vývoj se projevuje rychlým růstem končetin a kostry. Žáci projevují zájem o pohybové aktivity. Se silnými podněty se nervová soustava jedince prozatím nedokáže vyrovnat. Důsledkem toho bývá bouřlivé afektivní reakce, vznětlivost,

zasněnost, nepozornost, apatie. Zdokonaluje se fantazie, obzvláště pro vyučování potřebná reprodukční fantazie a dále tvůrčí fantazie při činnostech jako jsou technické činnosti, karetní hry, deskové hry, umění nebo konstrukční hry. Další změnou v dospívání je rozvoj myšlení, jako je analýza, syntéza, symboly, hypotézy (4).

Adolescenci charakterizuje takto: „*Spíše než o krizi, která se spojuje s negováním všeho dosavadního hodnotného, se častěji jedná o proces pozvolné transformace vlastních pocitů, názorů a hodnot. Pro ten se lépe než krize hodí termíny hledání a přehodnocení.*“ Někdy je také chápána jako přechod od období nutné závislosti na druhých lidech do stádia relativní nezávislosti na druhých, charakteristického pro dospělé jedince (16).

1.3 Mládež, mladistvý, nezletilý

Za mládež označujeme takovou věkovou skupinu, která zaujímá významné postavení ve společnosti. U mládeže probíhá fyzické a psychické dozrávání, ve kterém se odehrávají kvalitativní přeměny organismu v duševním životě i v sociálním postavení jedinců a které vrcholí dosažením dospělosti. Zralost tělesná, duševní a sociální nepřicházejí ve stejnou dobu a proto je složité je časově vymezit (9).

Průcha, Mareš a Walterová definují mládež jako skupinu tvořenou lidmi ve věku přibližně od 15 do 25 let, jejíž členové už nadále ve společnosti neplní role dětí, ale podle společnosti ještě nepřebírají roli dospělých. Mládež má specifický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, hodnot a norem (27).

V kontextu kriminologie zahrnuje pojem mládež děti ještě trestně neodpovědné, mladistvé a mladé dospělé. Podle policie je mládež každá fyzická osoba od narození do osmnácti let věku (39).

Mladiství je pojem trestně právní a označuje fyzickou osobu, která ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin do dne, ve kterém dovršila osmnáct let věku.

„Mladistvým se myslí ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku“ (38).

Nezletilý je *„fyzická osoba do osmnácti let věku, nebo která nenabyla zletilosti manželstvím.“* Pojem nezletilý vyjadřuje podle občanského práva způsobilost fyzické osoby nabývat práva a být si vědom povinností (39).

2 Charakteristika žáků na Základní škole praktické

Základní škola praktická je typ školského zařízení, který je určen pro děti se speciálními zdravotními potřebami (36).

„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním“. Zdravotní postižení je tělesné, mentální, sluchové nebo zrakové postižení, vady řeči, postižení více vadami najednou, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování. Zdravotní znevýhodnění je zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo méně závažné zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělání. Sociálním znevýhodněním se rozumí rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením. Toto prostředí je ohroženo sociálně patologickými jevy (18).

„Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na vzdělávání, jehož obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem, na vytvoření nezbytných podmínek, které toto vzdělávání umožní, a na poradenskou pomoc školy a školského poradenského zařízení. Pro žáky a studenty se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním se při přijímání ke vzdělávání a při jeho ukončování stanoví vhodné podmínky odpovídající jejich potřebám. Při hodnocení žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami se přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění“. Tito žáci mají právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou (18).

3 Volný čas

3.1 Teoretické vymezení

„Volný čas ve smyslu od práce osvobozeného časového úseku je obdobím nezávislým na pracovní době, jako časový prostor vázaný přirozenou a sociálně významnou potřebou. Volný čas, v nejužším slova smyslu znamenající efektivní, skutečnou, svobodnou a plně disponibilní dobu, je obdobím nezávislým na době spánku, zaměstnání i na polovolném čase“ (33).

Volný čas můžeme definovat jako dobu, kdy si můžeme svobodně vybírat své činnosti, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uvolnění a uspokojení. Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, zábava, relaxace, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i ztráta času spojená s těmito činnostmi. Děti a mládež do svého volného času často nezahrnují činnosti související se školní docházkou, péčí o zevnějšek a osobní věci, povinnostmi spojenými s provozem rodiny, domácnosti a další časové ztráty (26).

Je to čas, kdy si člověk svobodně volí takové činnosti, které mu přinášejí radost, zábavu, potěšení a odpočinek. Rozvíjí a obnovuje jeho tělesné a duševní schopnosti nebo i tvůrčí schopnosti (23).

Sak říká, že: *„ Volný čas je čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů volí svou činnost. Je to část mimopracovního, mimoškolního času, která zbude po zabezpečení individuálních a rodinných, existenčních a biologických potřeb“ (29).*

3.2 Funkce volného času

Hlavními funkcemi se rozumí odpočinek (regenerace pracovní síly), rozvoj osobnosti (spoluúčasť na vytváření kultury) a zábavu (regenerace duševní síly) (7).

Tři hlavní funkce podle Dumazediera uvedl ve své knize Hodaň:

- 1) Odpočinek, rozšiřování pracovní síly, zotavení – odproštění se od únavy, znovuzískání fyzických a psychických sil.
- 2) Rozptýlení, únik z monotónní pracovní činnosti, zábava, kompenzace, ale také únik do světa fantazie.
- 3) Rozvíjení osobnosti umožňuje širší zapojení do společenského dění, tedy větší účast na rekreativních, kulturních a sociálních sdružení. Rozvíjí také schopnosti člověka a doplňuje jeho poznatky.

Výše zmíněné funkce mezi sebou souvisí a často se vzájemně překrývají. Všechny tyto tři funkce by měly být zastoupeny u každého zdravého jedince, aby se předešlo jednostranné deformaci (6).

Hofbauer ve své knize odkazuje na současného sociologa Rogera Suea, který jako funkce volného času uvádí sociální (socializaci, symbolickou příslušnost k sociální skupině), terapeutickou, ekonomickou (pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesi, pojetí volného času jako prožívání) a psychosociologickou (uvolnění, zábavu, rozvoj). Přitom funkce sociální obsahuje socializaci v nejrůznějších sociálních prostředích jako je například rodina. Symbolická příslušnost obsahuje potvrzení vlastní osobnosti a sociální uznání. Terapeutická funkce zahrnuje smyslový rozvoj jedince, prevenci chorob, zdravý životní styl. Hospodářský přínos volného času pro celou společnost i jednotlivce se oceňuje ve funkci ekonomické. Dodnes si však klademe otázku, kdy je činnost ve volném čase chtěnou spotřebou a kdy se jejím přeceňováním odcizujeme sami sobě (7).

Funkcí volného času se zabýval také R.J. Havighurst, který říká, že volný čas musí dbát na pravidelné utváření životních činností člověka a zároveň být zdrojem úcty k sobě samému i respektu k ostatním. Měl by se starat o účast na sociálním životě občanů a poskytovat jim dostatek příležitostí k prožívání a kreativnímu vyjádření osobnosti. M. Kaplan se domníval, že volný čas by měl přispívat k pocitu „nějak k něčemu patřit“, prohlubovat vědomí vlastní individuality, koordinovat různé individuální funkce. Společnosti i člověku samotnému má být volný čas prospěšný, má v něm podněcovat tvořivost a umožňovat mu pozitivní zážitky. Názory, těchto dvou

výše zmíněných autorů, specifikovala B. Filipcová a jako funkce volného času uvádí odpočinek a rekreaci, kompenzaci jednostranných zátěží, vzdělání (33).

3.3 Formy aktivit volného času

V dětství a v dospívání je člověk nejvíce schopen se zajímat o co nejširší spektrum zájmových aktivit. V dospělosti se okruh zájmů zúží a spíše se prohlubuje určitý druh zájmu a činnosti. V současné době se spíše prohlubuje pasivita a nenáročnost aktivity, snižuje se frekvence aktivit. Pouze sledování televize je denní aktivitou. Týdenními aktivitami se myslí čtení, poslouchání hudby, chození ven s přáteli. Do měsíčních aktivit patří návštěva kina, kaváren, sportování, turistika, studium a mimoškolní vzdělávání. Snižuje se podíl volného času, který děti a mládež věnují studiu (35).

Aktivní využívání volného času a odpočinku se řídí tím, že čím větší bude nabídka trávení volného času, tím menší bude pravděpodobnost, že dítě něco zničí, že se opije, že někoho zmlátí nebo užije drogu. U dětí a mládeže můžeme rozlišovat tyto formy aktivity:

- Fyzická aktivita prostřednictvím organizovaným nebo neorganizovaným sportem a tělovýchovou,
- účast na práci ve výtvarných, technických, přírodovědeckých, hudebních kroužcích,
- fyzická aktivita spojená s pobytem na čerstvém vzduchu,
- zábava nahrazující duševní napětí a přispívající k rozvoji osobnosti dítěte,
- společenská činnost prováděná venku.

Pasivní trávení volného času a odpočinku znamená akční vakuum ve volném čase, které se podílí na rizikovém chování dětí společně s vlivem rodiny, osobnostními vlivy, vlivy subkultury a vlivy společnosti. Tím to vakuem jsou ohroženi hlavně ti, kteří nedokážou svou vlastní aktivní činností uspokojit své prožitky. Jsou to převážně chroničtí sledovači televize, filmů a počítačových her. Mládež, která překonává nudu

blouděním po ulicích nebo restauracích a mládež, která vyhledává dobrodružné aktivity pomocí násilí, kriminality nebo drog (35).

Podle Hájka je rozdělení volného času do těchto dvou skupin velmi problematické, protože z psychologického pohledu lze všechny činnosti považovat za projev aktivity jedince (5).

Dalším rozdělením volnočasových aktivit je na osm kategorií a jsou to:

- Kulturní aktivity, díky kterým člověk získává nebo vytváří určité kulturní hodnoty,
- sportovní aktivity,
- sociální či společenské aktivity, které umožňují realizaci společenských kontaktů a mezilidských vztahů,
- vzdělávací aktivity,
- veřejné aktivity, v rámci nichž se řeší problémy komunity a celospolečenských problémů,
- rekreační a cestovatelské aktivity,
- pěstování koníčků a manuálních aktivit,
- hry – zahrnují hry počítačové, deskové, karetní a virtuální (2).

3.4 Různé pohledy na problematiku volného času

Na problematiku volného času se dá nahlížet z různých hledisek:

Z **ekonomického hlediska** je důležité, kolik prostředků je ochotna společnost do zařízení pro volný čas investovat, zda a jak se alespoň část nákladů vrátí. Volný čas je využíván jak pro výchovnou a vzdělávací činnost, tak komerčně. Průmysl volného času často opomíná vzdělávací cíle a kultivaci osobnosti. O úrovni společnosti svědčí i to, kolik prostředků jsou lidé schopni a ochotni investovat do využívání volného času. Je evidentní, že odpočínutý člověk podá lepší pracovní výkon, snadněji zvládá mezilidské vztahy. Během trávení volného času může člověk získávat nové vědomosti, které může uplatnit i ve své profesi (26).

Podle **sociologického a sociálněpsychologického hlediska** je nutné sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda tyto vztahy kultivují. Součástí socializace jedince je vytváření formálních i neformálních skupin na základě společného zájmu. U dětí je způsob využívání volného času ovlivněn sociálním prostředím. Silný vliv má rodina. Děti mají ve svých rodičích vzory. Takové rodiny, které neplní dostatečně svoji výchovnou funkci, se často ani nezajímají o to, jak dítě svůj volný čas tráví. Školy, výchovná zařízení i další subjekty mohou tento nedostatek částečně vynahradiť. Když se to ale nepodaří, hrozí zvýšené nebezpečí, že se dítě dostane do vlivu nežádoucí vrstevnické skupiny, ve které je jeho vývoj ohrožen. V období dospívání není dostatek zařízení pro volný čas, která by mohla být dostupná a atraktivní i dětem z méně podnětného nebo sociálně slabšího rodinného prostředí a také jedincům s průměrnými či podprůměrnými schopnostmi. Nepřítomnost pozitivních sociálních vazeb, nedostatek citu, přetrvávající neúspěchy ve škole, pocit nudy – tyto vlivy ovlivňují jedince. S takovým člověkem se dá snadno manipulovat a často hledá možnost seberealizace v sociálně závadném prostředí. Děti nejčastěji uvádějí vrstevníky nebo rodiče, jako hlavní vlivy, které formují jejich zájmy (26).

Politické hledisko řeší, jak a v jakém množství bude stát prostřednictvím svých orgánů zasahovat do volného času obyvatelstva, jaká bude školská politika atd.

Zdravotně-hygienický pohled sleduje, jak se dá podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka. Důležité je uspořádání režimu dne, respektování výkonnosti jedince, hygiena prostředí i vztahů, hygiena duše. Správné naplnění volného času se kladně projevuje na zdravotním stavu osobnosti (26).

Pedagogická a psychologická hlediska respektují věkové a individuální zvláštnosti. Pedagogické ovlivňování volného času by mělo podporovat aktivitu dětí a mládeže, uspokojovat potřeby seberealizace a sociálních kontaktů, kladné citové odpovědi a poskytovat pocit jistoty a ochrany. Činnosti ve volném čase rozvíjí všechny stránky osobnosti, vlastnosti tělesné i duševní i sociální vztahy. Z pedagogického hlediska má volný čas a péče o něj dva úkoly:

- Výchovu ve volném čase, která vede ke smysluplnému naplňování volného času.

- Výchovu k volnému času, která poskytne jedinci základní orientaci v zájmových aktivitách. Vytváří návyky pro budoucí trávení volného času.

O volném čase dětí se často mluví jako o rizikovém faktoru. Nedostatečný pedagogický vliv na volný čas by měl obrovské následky. (26)

3.5 Činitele ovlivňující aktivity ve volném čase

3.5.1 Škola

Významně přispívá k optimální kvalitě volnočasových aktivit a díky ní si dítě snadněji osvojí aktivní nebo pasivní přístup k trávení volného času (35).

Velká část škol nabízí možnosti jak trávit volný čas formou volitelných předmětů nebo kroužků. Poskytují k tomu i své pozemky. Děti však často o tuto nabídku nemají zájem. Důvodem může být i nemotivování ze strany svého okolí a rodiny. Díky tomu vzniká absence základních postojových předpokladů k aktivnímu odpočinku. Tyto schopnosti by měly být rozvíjeny v rámci školy a měly by být součástí jejího režimu (35).

3.5.2 Instituce s volnočasovou aktivitou

Děti a mládež mohou trávit svůj volný čas samostatně, nebo v neformální skupině vrstevníků nebo v institucích s volnočasovou náplní. Mezi ty patří:

- Občanská sdružení dětí a mládeže,
- občanská sdružení a další nevládní organizace pracující s touto věkovou skupinou,
- tělovýchovné spolky,

- školní kluby,
- školní kroužky,
- střediska pro volný čas (Domy dětí a mládeže a Stanice zájmových činností),
- komerční organizace.

Tyto výše uvedené subjekty doplňují působení školy a rodiny (35).

3.5.3 Rodina

„Rodina jako primární sociální skupina je pro rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, zásadně se podílejícím na formování jejich osobnosti.“ Objektivní podmínky života a výchovy dětí v rodině, její velikost a úplnost nebo pozdější zakládání rodiny působí jako zdroj pozitivních a negativních vlivů na volný čas dětí v rodině (7). Každý problém, který se uvnitř rodiny objeví, poškozují přístup k volnočasovým, mnohdy spontánním činnostem (33).

Dříve spolu rodiny trávily více času než je tomu nyní. Mnoho rodičů neví, že dítě ke svému rozvoji potřebuje společně strávený čas s nimi. Díky společně strávenému času se posilují rodinné vztahy a citové vazby. Děti se se svými rodiči identifikují, potřebují jejich naslouchání a reakce. Rodina je základ pro přejímání vzorů a volby koníčků, ale to si mnohdy rodiče neuvědomují. Nezajímají se o to, co dítě ve svém volném čase dělá a s kým. Někteří rodiče to nepovažují ani za důležité. Důležitým úkolem rodiny je výchova dětí ke svobodě a odpovědnosti. Děti přivádí až příliš velká svoboda volby do úzkostných stavů. Potřebují kromě svobody i řád a vymezení hranic i při přátelském vztahu s rodiči. Tvorbu této hranice činí sport pro dítě přijatelnou a přirozenou (35).

Formy rodinné výchovy mohou být například pracovní činnosti v rodině, herní aktivity, domácí příprava dětí na vyučování, osobní hygiena, rodinné vycházky, výlety, tělovýchovné aktivity, návštěva příbuzných (19).

3.5.4 Vliv médií

S médii se mladí lidé setkávají denně ve škole, v rodině i ve svém volném čase. Díky médiím získávají děti a mládež informace a poznatky o světě, uspokojují a rozvíjí své zájmy a získávají inspiraci. Působí ale také negativně (7).

Čas dětí a mladistvých strávený u televize je v průměru delší než jiné mimoškolní činnosti, především ty aktivní (20). Kromě toho, že se chroničtí sledovači televize nebo počítačových her potýkají se zdravotními komplikacemi, často přijdou díky těmto aktivitám do styku s násilím. Stalo se totiž každodenní součástí těchto médií. Existuje souvislost mezi chováním dětí a násilím, které mohou sledovat v televizi. Takové děti, které žijí v dobře fungujících rodinách, kde se jim rodiče plnohodnotně věnují, nejsou tak často agresivitou v televizi ohroženy. Nedochozí totiž k úpadku kultury jazyka a dětské duše nehrubnou (35).

Rozdělit média můžeme na dvě skupiny: masmédiá tištěná (noviny, časopisy, knihy) a elektronická (rozhlas, počítač, internet) (11).

3.5.5 Lokální faktor, parta

Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi rozmanité. Může to být domov, škola, různé společenské organizace a instituce. Mnoho dětí prožívá své volné chvíle na veřejných místech, venku, na ulici, často bez jakéhokoliv dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých. Tato situace je neuspokojivá, je tím ohrožena výchova dětí a často i jejich bezpečnost. Toto platí zvláště pro menší děti žijící ve velkých městech (26).

Venku, s partou tráví volný čas především mládež ve věku 13-15 let a to většinou víc jak 4 hodiny denně. V takových podmínkách je zde velká příležitost ke vzniku závadových part, které páchají trestnou činností. Životní styl založený na trávení

volného času po hospodách, hernách, diskotékách a v nícnedělání podporuje vznik sociálně patologických jevů (35).

4 Kriminalita a delikvence

4.1 Teoretické vymezení

Pojem kriminalita představuje souhrn trestných činů, které spáchali trestněprávně odpovědní jedinci, jak úmyslně tak z nedbalosti, na určitém místě a za určité období (10).

„Jedná se o souhrn trestných činů, které se v konkrétní společnosti vyskytly a vyskytují. Jedná se o činy a chování sankcionovatelné podle trestního zákona“ (3). Je to úhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou nastaveny v trestních kodexech. Současná právní úprava rozděluje trestní čin na zločin a přečin (39).

Kriminalita je také činnost, která skrývá potřebu, touhu, vnitřní nutkání, přání a konkrétní rozhodnutí dosáhnout co možná nejrychleji požadovaného cíle. Kriminalita se dělí na zjevnou a latentní a na aktivní a pasivní. Zjevná kriminalita je registrovaná. Trestný čin vyjde najevo a stane se předmětem stíhání. Skrytá kriminalita je opakem. Orgány státní správy o ní nevědí. Úmyslný trestný čin s antisociálním dopadem můžeme označit jako aktivní kriminalitu. Jako protipól stojí kriminalita pasivní, která vzniká z nedbalosti, z neplnění si zákonem stanovených povinností (1).

Kriminalita dětí a mládeže je porušování zákona osobou mezi 15. -18. rokem věku, ale i starší a mladší (25).

Delikvence je chování, které se týká kriminality, ale i dalších činů. Zahrnuje také činy, které nejsou jinak trestné. Do těchto činů zařazujeme přestupky a trestnou činnost osob, které jsou mladší patnácti let. Je to společensky nepřijatelný čin, který porušuje určité legislativní normy určitého státu a toto jednání je poté sankcionováno. Hranice mezi tím, co je delikvence a co ještě ne, je určena následným trestem (3).

4.2 Struktura trestné činnosti

Trestné činy dětí a mladistvých mají svá specifika. Předmět útoku je zpravidla determinován jiným hodnotovým systémem, než je tomu u dospělých jedinců. Kriminální činnost je většinou spáchaná ve skupině a organizovaně. Tyto činy jsou stále více brutálnější. Velmi často takové činy spáchají děti a mladiství pod vlivem alkoholu nebo jiných návykových látek, které mohou zvýšit agresivitu (10).

Nejčastějším dělením kriminality obecně je:

- Násilná kriminalita, do které patří úmyslné ublížení na zdraví, vražda, týrání, loupež, únos.
- Majetková kriminalita, která zahrnuje útoky na majetek, krádeže aut a jiné krádeže, vloupání.
- Ekonomická kriminalita je trestný čin v oblasti podnikání, zpronevěra, falšování, úplatkářství (1).

Mravnostní kriminalita nebo také sexuální kriminalita je chování, které je motivováno sexuální potřebou. Spadají sem trestné činy pohlavního zneužívání, znásilnění nebo obnažování (13).

Jako nejčastější typy současného dětského kriminálního chování jsou uváděny: vloupání do objektů, ostatní majetková trestná činnost, krádež věcí z aut, vloupání do chat, vloupání do bytů, krádeže jízdních kol a krádeže v bytech. U mladistvých se uvádějí tyto trestné činy: krádeže věcí z aut, vloupání do objektu, krádeže aut, jiné krádeže, krádeže jízdních kol, krádeže v bytech, vloupání do bytů, vloupání do obchodů, úmyslné ublížení na zdraví a loupeže. U dětí a mládeže velmi převažuje majetková trestná činnost nad násilnou kriminalitou. Průměrný věk pachatelů se stále snižuje (20).

Toto potvrzuje i Večerka, který říká, že převážná většina mladistvých pachatelů páchá trestnou činnost v oblasti majetkové kriminality (hlavně krádeže a krádeže

vloupáním), daleko za ní následuje násilná trestná činnost (loupež a ublížení na zdraví) (34).

Motivem majetkové trestné činnosti je především touha po zisku. Jsou to tedy převážně krádeže. Děti nejčastěji kradou věci z aut a dopouštějí se také kapesních krádeží. Tyto děti chtějí mít módní a drahé oblečení a věci, aby tím zvýšili svou prestiž a vyrovnali se vrstevníkům ze sociálně silnějších rodin. Často kradou ve skupinkách, které organizují dospělí jedinci. Mladiství pak nejčastěji kradou motorová vozidla a věci z aut. Velké majetkové škody způsobují sprejeři a vandalové, kteří poškozují majetek ve dvojicích nebo skupinách. Poškozuje se tím také umělecká hodnota majetku (39).

4.3 Faktory ovlivňující vznik kriminality

Mnoho vědních disciplín se zabývá projevy kriminality, jejich deskripcí, podstatou, příčinami. Takové vědy jsou například psychologie, psychiatrie a psychopatologie. Předmětem těchto věd je hledání příčin delikventního chování a také jeho možná prevence a nápravy. Možnost nápravy jedince závisí na pochopení příčin jeho chování, které vybočuje z rámce běžného chování. (39)

„Příčiny vzniku a rozvoje kriminality a delikvence jsou multifaktoriální“ (3).

4.3.1 Rodina

Rodina je jedním z několika faktorů, která díky svému případnému selhání může zapříčinit delikventní chování dítěte nebo mladistvého (20).

Dítě si v rodině osvojuje vzorce pozitivního i negativního chování, identifikuje se s rodiči a učí se nápodobě, i když se rodiče v určitých situacích chovají tak, jak společnost neschvaluje. Tyto vzorce chování si může dítě převzít za své a nadále je užívat ve svém životě (14).

Nejvíce problému přichází ze slabé, nesourodé a proto nefunkční, rozvrácené rodiny. V takové rodině chybí dvojstranná rodičovská autorita, pozitivní vzory. Rozvrat rodiny provokuje v dětské psychice traumata a pocity křivdy. Tyto křivdy budou zapomenuty, ale emoční poškození, které z nich plyne, zůstane už napořád. Střídavý pobyt u jednoho z rodičů provokuje v dětské mysli lstivou životní strategii, která se postupně během dospívání může přeměnit až do proviňování (24). Mezi rizikovými faktory v rodině patří špatné nakládání nebo zanedbání, tradice kriminality, obvyklé rodinné konflikty nebo nedbalé a nevlídné zacházení (22).

Dominantním typem rodinného prostředí delikventů je rodina s nízkým společenským statusem. Je to převážně málo podnětná, nízko kvalifikovaná rodina s nezaměstnanými rodiči. Vyskytuje se v ní zvýšená trestanost, alkoholismus, rozklad vnitřních vztahů emočně chladné prostředí a závažné nedostatky ve výchově (10). Protizákonné jednání dětí záleží i na společenském postavení rodiny. Nejsou to jen nejchudší a nejméně vzdělané rodiny z nízkých společenských sfér, ale kriminalita se přesouvá i do rodin ve střední vrstvě a do nejlépe postavených rodin ve společnosti. Dostatek financí a vzdělání nezaručuje dobré rodinné vazby a prostředí (20).

4.3.2 Škola

Škola patří k zásadním výchovným a socializačním činitelům, ale může také svým jednáním podporovat psychodeprivační a kriminogenní prvky (10).

Velkou část svého dne stráví děti ve škole. Tím pádem se kladou na školy velké nároky a požadavky. Náplní školní docházky je připravit žáka na budoucí profesi, rozvíjet osobnost jedince a smysl pro toleranci k osobám odlišných kultur. Měla by brát ohledy na individuální potřeby žáka a zároveň na postoje jeho rodičů (20). Žáci, kteří ukončili základní školu se slabým prospěchem, mívají méně rozvinuté zájmy a potřeby a zároveň nižší úroveň sociability. Často pak mají negativní vztah k vyučování, škole nedůvěřují a teoretické poznatky shledávají pro budoucí existenci jako zbytečné (30).

Škola může delikventnímu chování předejít tím, že určí přesné hranice. Musí být všem jasně patrné, jak je nežádoucí chování vyšetřováno a jaké tresty za něj budou udělovány. Pokud ale bude některé delikventní chování přehlížet, bude rozhodovat neobjektivně, pak to může u dětí vyvolat pocit, že si takové chování smí dovolit. Počátkem kriminálního chování se může stát i učitelův podnět. Ten si musí dát pozor, aby svým chováním nechtěně neoznačil možným agresorům jejich obět'. Z počátku docházky je pro děti nejdůležitější právě učitel, který jim připomíná rodičovskou autoritu. Už na konci první třídy se ale děti od učitele začínají vzdalovat. Pomalu začínají být pro děti významnější jejich vrstevníci a vrstevnické skupiny (20).

4.3.3 Vrstevníci, skupiny, party

Podle kriminologie je páchána kriminalita mládeže téměř vždy v partách neboli v neformálních vrstevnických skupinách. Tyto neformální skupiny často vznikají ze skupin formálních, které tvoří spolužáci, návštěvníci stejných docházkových a pobytových zařízení pro rizikovou mládež. Pro děti z nefungujících rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi, kteří pocházejí z rodin, kde se jim dostává přiměřená míra podpory a také se jim vytyčují hranice dovoleného chování (20). Vstupenkou do takové skupiny nebo party může být spáchání nějaké trestné činnosti. Delikventi znevýhodnění společností si často obstarávají finanční prostředky skrze kriminální skupinu. Takovéto jednání umožňuje také nedostačující kontrola jejich volného času ze strany rodiny nebo jiných výchovných zařízení (10).

Určité party začnou páchat kriminální činnost díky tomu, že na trávení času v hernách a barech nebo diskotékách už nemají peníze a tohoto způsobu života se nechtějí vzdát. Začnou si tedy peníze shánět malými krádežemi, které pak přerůstají do organizované trestné činnosti. Dalším důvodem může být nuda a neefektivní využití volného času (21).

4.3.4 Způsob trávení volného času

Výzkumy potvrdily, že se liší trávení volného času delikventní a nedelikventní mládeže. Nezletilí delikventi tráví svůj volný čas převážně návštěvou restaurací, barů a nočních klubů, které jsou spojené s konzumací alkoholu, potulování se po ulici bez cíle, nicnedělání. Volný čas doma pak tráví sledováním televize, videa, posloucháním rádia. Jde tedy spíše o pasivní trávení volného času. U těchto dětí je minimální potřeba se sebevzdělávat a zapojovat se do zájmových sfér (20).

4.3.5 Vnitřní faktory

Spočívají v osobnosti pachatele. Představují vyšší předpoklady v páčání trestné činnosti. Tyto příčiny mohou být vrozené, dědičné nebo také získané. Často se rozvíjejí právě v nezdravém a nepodnětném sociálním prostředí (10).

Dispozice dědičná může mít za následek sníženou sebekontrolu nebo hyperaktivitu. Ta se vyznačuje trvalým neklidem, častými změnami nálad, agresivitou, sníženým sebehodnocením, impulzivitou a silným kolísáním pozornosti. Děti, které trpí hyperaktivitou, jsou ve škole hodnoceny jako podprůměrné, i když to neodpovídá jejich rozumové kapacitě. Tyto vlohy však pouze zvyšují pravděpodobnost, že na chování jedince mohou mít větší vliv vnější činitelé, nevedou přímo k delikventnímu chování (20).

Jako vrozené dispozice jedince mohou být označovány psychopatie nebo snížená úroveň rozumových schopností. Psychopatie se vyznačuje stálou nerovnovážnou skladbou osobnostních vlastností jedince. Některé vlastnosti úplně chybí a jiné jsou až nápadně rozvinuté. Okolí takového jedince považuje za podivína (20). Snížená intelektuální úroveň se může do jisté míry podílet na možném kriminálním jednání dětí. Takoví jedinci se snadněji nechají zlákat k delikventnímu jednání, protože si nedokážou dostatečně uvědomit vážnost takového chování (12).

4.3.6 Média

Není pochyb o tom, že televize má vliv na socializaci současných dětí. Dítě, o které se rodič nezajímá, může násilí chápat jako správný způsob prosazování svých potřeb. *„Škodlivé účinky na děti a mládež může mít jak násilí fiktivní, tak naturalisticky popisované násilí skutečné, tak i nejasná hranice mezi tím, co se opravdu stalo a co nadsadili pro větší účinnost autoři pořadu.“* Televize posiluje agresi u všech dětí a u všech jedinců vyvolává pocit, že svět je nebezpečný. Násilí, které vídáme v televizi, nejspíš oslabuje citlivost na násilí, s nímž přichází člověk do styku ve svém skutečném životě. Díky tomu hůře odlišuje fikci a realitu (20).

Při páchání trestné činnosti se děti často inspiroují v tom, co vidí v televizi nebo hraním počítačových her. To znamená, že velkou zodpovědnost za chování dětí v současné době mají i tvůrci počítačových her a televizních programů. Tímto se dá říci, že v rámci prevence kriminality by se měl klást důraz na mediální výchovu (40).

4.4 Prevence kriminality

Trvalá snaha o nalezení rovnováhy mezi zájmem o dosažení spravedlnosti pro oběti trestné činnosti a zájmem o zdárný vývoj mladých lidí vystihuje strategie proti násilí. Tyto strategie kladou důraz na prevenci násilí mezi mladými lidmi. Věnuje se větší pozornost rozvoji opatření proti násilí mezi mládeží, která dokážou zahrnout spolupráci institucí, jako je policie, sociální služby a školy (31).

„Prevencí kriminality rozumíme v užším slova smyslu soubor nejrůznějších aktivit orientovaných na odstranění, oslabení, či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem korigovat kriminalitu“ (32). Ministerstvo spravedlnosti nese ve většině zemí zodpovědnost za politiku v této oblasti. V některých zemích se o politiku prevence stará společně s ministerstvem sociálních věcí, rodiny a mládeže (31).

Existuje mnoho přístupů k prevenci kriminality mládeže, ale ani jeden nebyl označen, jako jednoznačně vhodnější. Nejucelenější přehledy praxe volají v rámci

prevence násilí po přístupu založeném na ochraně veřejného zdraví. Takový přístup zahrnuje opatření na primární, sekundární a terciární prevenci (31).

Do primární prevence patří všeobecné přístupy, které se zaměřují na prevenci násilí, než k němu vůbec dojde. Tato prevence zahrnuje opatření na úrovni oblastí a městských čtvrtí, na úrovni komunit a účinnou práci s rodinou. K násilí dochází pravděpodobněji, když nastane nerovnost vytváření podmínek a rolí chudoby. Proto by bylo potřeba úspěšné úsilí o snížení chudoby a nerovnosti v celé Evropě (31). Primární prevence je zaměřena na široké pozitivní ovlivňování hodnotové orientace dětí. Velká pozornost je věnovaná činnostem zaměřeným na pozitivní využívání volného času mládeže (39).

Principy sekundární prevence se zaměřují na osoby, u kterých existuje největší riziko viktimizace a páčání násilí. Do této kategorie patří snižování příležitostí k páčání trestné činnosti pomocí plánování, zákazy konzumace alkoholu na veřejnosti, nošení zbraní, shromažďování osob, intenzivnější činnost policie a zapojení určité skupiny mladých lidí do aktivit, které odrazují od trestné činnosti. K této prevenci by se měly zapojit i školy, protože nedostatek vzdělání zvyšuje riziko páčání násilí (31). Škola má nezastupitelné místo také v tom, že pomáhá při zjišťování problémových situací u mladých jedinců. Opatření této prevence často zasahují do sféry volného času. Jsou ale také zaměřena na rizikové faktory, které jsou v sociálním prostředí a v mezilidských vztazích ve kterých děti žijí. (39).

Terciární prevence usiluje o snížení recidivy kriminality i sociálně negativního jednání a o znovunavrácení mladých lidí do společnosti (39). Zaměřuje se na osoby, které se již staly obětí nebo pachatelem trestné činnosti. Rezidenční a ústavní intervence nejsou vhodné pro prevenci recidivy. Je prokázáno, že riziko recidivy zvyšují. Nejúčinnější opatření jsou takové tresty, které se co možná nejvíce přizpůsobí potřebám jednotlivce. Přizpůsobí se komplexní služby. Je proto velmi důležitá koordinace mezi těmito službami. Zdůrazňuje se význam vzdělávání mladistvých, kteří spáchali trestnou činnost. Také se klade důraz na práci s rodinou (31).

Urbanová dělí prevenci kriminality kromě primární, sekundární a terciární také na prevenci dle obsahového zaměření. Jedná se o prevenci sociální, která se zaměřuje na

prostituci, chudobu, nezaměstnanost, alkoholismus. Dále o situační prevenci, která se zabývá omezováním příležitostí k trestným činům. Jako třetí uvádí prevenci viktimologickou, která se orientuje na potencionální nebo skutečné oběti trestných činů (32).

5 Metodika výzkumu

5.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Cílem této práce je zjistit souvislosti mezi volnočasovými aktivitami a kriminalitou dětí na druhém stupni Základní školy ve Volarech v porovnání se Základní školou praktickou ve Volarech. Dále pak zjistit, zda město Volary nabízí dostatek možností, jak pro efektivní využití volného času žáků z těchto škol.

Pro mou práci jsem si stanovila tyto výzkumné otázky:

1. Existuje souvislost mezi volnočasovými aktivitami a kriminalitou žáků druhého stupně Základní školy ve Volarech a Základní škole praktické ve Volarech?
2. Jsou z pohledu předmětu zkoumání rozdíly mezi těmito školami?

5.2 Použitá metoda sběru dat a zpracování informací

Pro zpracování praktické části práce jsem použila kvalitativní výzkum. Jako metodu jsem zvolila dotazování technikou polořízeného rozhovoru. Jde o „*metodu shromažďování dat o pedagogické realitě, která spočívá v bezprostřední verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta*“ (8).

Oproti jiným výzkumným metodám má rozhovor tu výhodu, že dokáže navázat osobní kontakt. Můžeme tímto proniknout do postojů a hlubších motivů tázaného. Díky němu pozorujeme reakce na kladené otázky a můžeme podle toho náš rozhovor usměrnit (8).

Moje dopředu připravené otázky jsem si rozdělila do třech okruhů. Pod každý okruh spadaly určité otázky. Ke každé otázce jsem vytvořila tabulku pomocí

počítačového programu MS Word. V jednotlivých tabulkách jsem porovnávala odpovědi žáků z obou škol.

5.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumným souborem v této bakalářské práci jsou žáci Základní školy ve Volarech a žáci ze Základní školy praktické ve Volarech ve věku 14. – 15. let. Jak na základní škole, tak i na škole praktické jsem hovořila se třemi chlapci a dvěma dívkami. Celkový počet dívek je tedy čtyři. Celkový počet chlapců je tedy šest. Poté jsem také hovořila s jejich třídními učitelkami. Všichni respondenti byli informováni, že rozhovory budou probíhat naprosto anonymně a jejich odpovědi budou prezentovány pouze v této práci. Jednotlivé rozhovory probíhaly pod svolením ředitele škol.

6 Výsledky a jejich komentář

Otázka č. 1: Navštěvuješ mimo školu nějaký kroužek?

Tabulka č. 1: otázka č. 1

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Ano. Chodím skoro každý den do ZUŠ Volary.	Ne.
Žák B	Ne.	Ano. Třikrát týdně hraji fotbal.
Žák C	Ano. Jednou týdně navštěvuji sportovní kroužek a ZUŠ Volary.	Ne.
Žák D	Ne.	Ano. Třikrát týdně hraji fotbal.
Žák E	Ne, ale chodívala jsem.	Ano. Jednou týdně chodím tancovat.

Zdroj: Vlastní výzkum

Polovina z dotazovaných respondentů ve svém volném čase navštěvuje nějaký kroužek. Žáci, kteří navštěvují základní školu, spíše na kroužky nechodí. Dva z nich dochází do místní základní umělecké školy. Děti ze základní školy praktické kroužky spíše navštěvují. Jedná se o pohybové aktivity.

Otázka č. 2: Myslíš si, že je ve Volarech dostatek možností, jak vyplnit volný čas?

Tabulka č. 2: otázka č. 2

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Ano, ale mohlo by být i více.	Ne. Nic mě nebaví.
Žák B	Ano.	Ano.
Žák C	Ano.	Ne.
Žák D	Ano určitě.	Ano.
Žák E	Myslím, že ano.	Ano.

Zdroj: Vlastní výzkum

Převážná většina dotazovaných si myslí, že ve Volarech je dostatek nabídek, jak využít volný čas. Děti ze základní školy si to myslí všichni. Ze školy praktické dva žáci uvedli, že město nenabízí dostatek činností pro volný čas.

Otázka č. 3: Jaké volnočasové aktivity bys chtěl/a ve Volarech?

Tabulka č. 3: otázka č. 3

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Jelikož tu ještě nebyl počítačový kroužek, tak bych ho chtěla vyzkoušet.	Tanec.
Žák B	Taneční kroužky.	C-Walk (tanec).
Žák C	Nevím.	Nevím.
Žák D	Je tu málo cyklostezek, chybí mi tu střelnice a airsoftclub.	C-Walk (tanec).
Žák E	Chtěla bych zde nějaký kroužek moderních tanců.	Dětské diskotéky, aby se dalo někde tancovat.

Zdroj: Vlastní výzkum

Většina žáků by nabídku města obohatila o nové taneční kroužky. Děti, ze základní školy by uvítaly nejčastěji tanec, počítačový kroužek a další sportovní činnosti. Žák C neví. Děti ze školy praktické by chtěli většinou tanec. Žák C neví.

Otázka č. 4: Jak trávíš svůj volný čas v týdnu?

Tabulka č. 4: otázka č. 4

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Navštěvuji ZUŠ.	Jsem doma na počítači.
Žák B	Chodím ven s kamarády.	Chodím ven s kamarády.
Žák C	Jsem doma a pomáhám rodičům, ale hlavně chodím na fotbal.	Jsem doma, jsem na počítači, poslouchám rádio a občas koukám z okna.
Žák D	Jsem doma. Učím se, dělám si úkoly, jsem na počítači.	Chodím ven s kamarády.
Žák E	V týdnu jsem doma a učím se, ale když mám čas tak si ráda zajdu na aerobik nebo do sauny.	Jdu ven a s kamarády hraji basketball.

Zdroj: Vlastní výzkum

Odpovědi na otázku jsou různé. Polovina dotazovaných odpověděla, že je doma. Čtyři z deseti respondentů chodí ven s kamarády. Většina žáků základní školy je v týdnu doma. Buď se učí, jsou na počítači nebo navštěvují kroužky. Žák E mimo to využívá městskou saunu a aerobik. Žák B pomáhá také rodičům. Děti ze základní školy praktické chodí většinou ven s kamarády. Dva z nich jsou doma na počítači. Žák C poslouchá rádio nebo kouká z okna.

Otázka č. 5: Jak trávíš svůj volný čas o víkendu?

Tabulka č. 5: otázka č. 5

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Jsem venku s kamarády, ale někdy jsem doma na počítači.	Chodím ven s kamarády.
Žák B	Chodím ven s kamarády a doma hlídám sourozence.	Sekám dřevo jako brigáda.
Žák C	Jezdím na lyže do Alp.	Jsem doma. Poslouchám rádio nebo jsem na počítači.
Žák D	Jsem doma. Koukám na filmy, jsem na počítači.	Jezdím na bruslích.
Žák E	O víkendu ke mně chodí kamarádka. Hlídám svého mladšího brášku a jsem doma.	Jsem doma na počítači.

Zdroj: Vlastní výzkum

Polovina dotazovaných bývá o víkendu doma. Většina žáků základní školy je o víkendu doma, kde jsou na počítači nebo hlídají sourozence. Žák C sportuje. Děti ze základní školy praktické tráví čas o víkendu různě. Dva jsou doma, kde hrají na počítači. Žák A chodí s kamarády ven. Žák B chodí na brigádu. Žák D sportuje.

Otázka č. 6: Jak tráviš volný čas s rodinou?

Tabulka č. 6: otázka č. 6

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Jezdíme na výlety a sportujeme.	Povídáme si.
Žák B	Výlety, nákupy, procházky.	S rodinou moc čas netrávím.
Žák C	Jezdíme na dovolené či výlety.	Pomáhám a občas jezdíme na výlety.
Žák D	Sportujeme a jezdíme na výlety.	Netrávím volný čas se svou rodinou.
Žák E	Jezdíme hodně na nákupy do Českých Budějovic nebo do Německa.	Chodíme na procházky nebo jezdíme na výlety.

Zdroj: Vlastní výzkum

Většina dotazovaných tráví volný čas s rodinou formou výletů. Děti ze základní školy tráví takto volný čas s rodinou všichni. Dva z nich společně s rodinou ještě sportuje a další dva nakupují. Dva žáci ze školy praktické netráví čas s rodinou vůbec. Dva jezdí na výlety a žák A tráví společný čas s rodinou povídáním.

Otázka č. 7: S kým nejčastěji trávíš volný čas?

Tabulka č. 7: otázka č. 7

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	S kamarády a se psem.	S kamarády.
Žák B	S kamarády.	S holkou.
Žák C	Hlavně s kamarády.	Sám s kamarády.
Žák D	Se svou rodinou.	S kamarádem.
Žák E	Spíše s kamarády.	S kamarády.

Zdroj: Vlastní výzkum

Téměř všichni dotazovaní tráví nejvíce svého volného času s kamarády. Žáci základní školy tráví čas nejvíce s kamarády. Pouze žák D s rodinou. Děti ze školy praktické taktéž kromě žáka B, který čas nejvíce tráví se svou holkou.

Otázka č. 8: Kde nejčastěji trávíš volný čas?

Tabulka č. 8: otázka č. 8

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Doma.	Doma.
Žák B	Venku.	Venku.
Žák C	Venku.	Doma.
Žák D	Spíše venku.	Venku.
Žák E	Venku.	Venku.

Zdroj: Vlastní výzkum

Více než polovina dotazovaných tráví nejvíce svůj čas venku. Většina žáků základní školy tráví čas nejvíce venku, kromě žáka A, který ho tráví doma. Děti ze školy praktické tráví svůj čas nejvíce venku. Dva z nich doma.

Otázka č. 9: Dostáváš od rodičů kapesné?

Tabulka č. 9: otázka č. 9

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Ano.	Ano.
Žák B	Ne.	Ano.
Žák C	Ano.	Ne.
Žák D	Ne.	Ano.
Žák E	Ne.	Ano.

Zdroj: Vlastní výzkum

Nadpoloviční počet žáků dostává od rodičů pravidelně kapesné. Většina dětí ze základní školy kapesné nedostává. Dva z nich ano. Žáci ze školy praktické kapesné dostávají, kromě žáka C.

Otázka č. 10: Zkusil/a jsi už někdy kouřit? Pokud ano a pravidelně, kde na to bereš peníze?

Tabulka č. 10: otázka č. 10

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Ano, ale jen zkusil. Dostal jsem od kamarádů.	Ano. Cigarety si беру tajně od táty.
Žák B	Ano, párkrát jsem to zkusila. Dostala jsem od kamarádů.	Ano. Vydělávám si.
Žák C	Ano, jednou jsem to zkusil. Dostal jsem od kamarádů	Ano, ale jen jednou. Dostal jsem od kamarádů.
Žák D	Ne.	Ne.
Žák E	Ne.	Ano. Cigarety dostávám od mamky.

Zdroj: Vlastní výzkum

Sedm žáků má zkušenosti s kouřením cigaret. Žáci ze základní školy většinou zkušenost mají, ale bylo to jen párkrát a dostali cigarety od kamarádů. Dva z nich to nikdy nezkusili. Většina dětí ze školy praktické zkušenost má. Tři kouří pravidelně, z toho žák A je krade otci, žák E dostává cigarety od rodičů a žák B si peníze vydělá. Žák C to pouze zkusil a dostal cigaretu od kamarádů. Žák D kouřit nikdy nezkusil.

Otázka č. 11: Zkusil/a jsi už někdy pít alkohol? Pokud ano a pravidelně, kde na to bereš peníze?

Tabulka č. 11: otázka č. 11

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Ano, ale není to časté. Dostal jsem od kamarádů.	Ano. Jsem to ukradl.
Žák B	Ano, jen párkrát. Dostal jsem od kamarádů.	Ano. Vydělávám si.
Žák C	Ano. Od sebe z vydělávání.	Ne.
Žák D	Ano. Z našetřených peněz.	Ano. Beru si tajně od rodičů.
Žák E	Ne.	Ano. Jen párkrát. Dostal jsem od kamarádů.

Zdroj: Vlastní výzkum

Většina žáků má zkušenost s alkoholem. Téměř všechny děti ze základní školy vyzkoušely pít alkoholu. Z toho dva to jen zkusili a dostali ho od kamarádů. Dva pijí pravidelně a šetří si na to. Žák E ho nikdy nezkusil. Většina dětí ze školy praktické pije pravidelně. Z toho žák A ho krade, žák B si na něj vydělává a žák D krade alkohol rodičům. Žák E ho jen zkusil a dostal ho od kamarádů. Žák C ho nikdy nezkusil.

Otázka č. 12: Navštěvuješ nějaké bary nebo diskotéky? Pokud ano, kde na to bereš peníze?

Tabulka č. 12: otázka č. 12

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Ne.	Ano. Dostávám od táty.
Žák B	Ne.	Ano. Vydělávám si.
Žák C	Ne.	Ne.
Žák D	Ne.	Ano. Táta.
Žák E	Ne.	Ano. Od rodičů.

Zdroj: Vlastní výzkum

Všichni žáci ze základní školy nechodí do barů ani na diskotéky. Děti ze základní školy praktické většinou chodí. Peníze dostávají od rodičů a žák B si na to vydělá. Žák C nechodí nikam.

Otázka č. 13: Byl si svědkem protizákonného činu někoho ze žáků ZŠ?

Tabulka č. 13: otázka č. 13

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Ne.	Ano.
Žák B	Ano.	Ano.
Žák C	Ne.	Ne.
Žák D	Ano.	Ano.
Žák E	Ne.	Ano.

Zdroj: Vlastní výzkum

Více jak polovina dotázaných byla svědkem protizákonného činu. Děti ze základní školy spíše nebyli svědkem takové činnosti. Dva z nich ano. Převážná část žáků ze školy praktické byla svědkem nezákonné činnosti. Žák C ne.

Otázka č. 14: Víš o některém spolužákovi, že spáchal protizákonný čin?

Tabulka č. 14: otázka č. 14

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Ano.	Ano.
Žák B	Ano.	Ano.
Žák C	Ano.	Ano.
Žák D	Ano.	Ano.
Žák E	Ne.	Ano.

Zdroj: Vlastní výzkum

Kromě žáka E úplně všichni vědí o někom ze spolužáků, že spáchal nějaký trestný čin.

Otázka č. 15: O který protizákonný čin se jednalo?

Tabulka č. 15: otázka č. 15

	Základní škola ve Volarech	Základní škola praktická ve Volarech
Žák A	Krádež, poškozování cizí věci, užívání a šíření návykových látek (drogy, alkohol).	Krádež, poškozování cizí věci, sprejerství, užívání a šíření návykových látek (drogy, alkohol).
Žák B	Krádež, ublížení na zdraví, vyhrožování, poškozování cizí věci, užívání a šíření návykových látek (drogy, alkohol).	Krádež, ublížení na zdraví, vydírání, vyhrožování, pohlavní zneužití, poškozování cizí věci, sprejerství, užívání a šíření návykových látek (drogy, alkohol).
Žák C	Krádež, vyhrožování, poškozování cizí věci, poškozování majetku ZŠ Volary.	Sprejerství.
Žák D	Ublížení na zdraví, sprejerství, užívání a šíření návykových látek (drogy, alkohol).	Krádež, vydírání, vyhrožování, sprejerství, užívání a šíření návykových látek (drogy, alkohol).
Žák E		Krádež, poškozování cizí věci, rozbití výlohy.

Zdroj: Vlastní výzkum

Kromě žáka E, který neodpovídal, protože nezná nikoho ze spolužáků, kdo by spáchal nějaký trestný čin, odpověděli všichni. Nejčastěji se v těchto odpovědích vyskytovala krádež. Dále pak poškozování cizí věci, užívání a šíření návykových látek (drogy, alkohol), sprejerství. Žák B ze základní školy praktické odpověděl i pohlavní zneužití.

Rozhovor s třídní učitelkou žáku základní školy

Paní učitelka zmínila, že ve Volarech je mnoho příležitostí jak trávit volný čas. DDM Domeček nabízí všemožné aktivity. Mají také základní uměleckou školu. Tatran Volary nabízí plavání, gymnastiku, aerobik, kalanetiku, tai-bo, orientální tance a fotbal. Škola nabízí kroužek anglického jazyka, sportovní hry, jako je florbal, volejbal, basketbal a další. Zapojují se spíše chlapci, protože dívky to nebaví. Bavit by je moderní tanec, ale žádný kroužek s touto náplní ve Volarech není. Bohužel je problém sehnat finance. Dalším problémem je úbytek návštěvnosti kroužků. Děti do sedmé třídy ještě kroužky navštěvují, ale poté už většinou přestanou chodit. Dívky si například najdou chlapce a nic jiného je nezajímá. Nechtějí kvůli tomu ani dál studovat, pokud by museli odejít na internát. Také chybí podpora a motivace od rodičů. Často jsou děti podporovány ze strany rodičů v záškoláctví. Problémem je taky vztah matka – syn. Pokud je jedináček a vyrůstá sám s matkou, pak bývá často rozmazlený, nemá trpělivost, neuznává autoritu a pravidla. Dále zmínila, že se často vyskytuje problém, že děti intelektuálně přerostou své rodiče a pak v nich přestanou mít přirozenou autoritu, neváží si jich. Velký problém je také výběr střední školy. Žáci často přecení své schopnosti a ze střední školy jsou nuceni odejít. Díky tomu stráví zbytek školního roku doma. Někteří chodí alespoň na brigády. Někteří nedělají nic. Zvyknou si na takový způsob života, na nicnedělání. Zajímá je pouze parta, s kterou se po městě poflakují. Není výjimkou je potkávat na ulici v partě a s cigaretou nebo lahví alkoholu v ruce. Říká, že když přijde do hodiny, cítí, jak celá třída zapáchá kouřem. Děti prý vyjdou ze školy a už si zapálí. Vídává, jak už i děti ze sedmé třídy chodí do barů a diskoték. Paní

učitelka má dokonce i povědomí o tom, jaké dítě třeba kradlo. Často je ve Volarech vidět i jev, kdy skupinka jejich školáků stojí na sídlišti, přijede auto, něco si předají nebo spolu komunikují a pak auto zase odjede. Po patnácti letech, co učí, zaznamenala obrovské rozdíly v chování a výchově dětí. Rodičům je prý jedno, co jejich děti dělají. Neurčují jim vůbec žádné hranice, nevedou je k zodpovědnosti, vychovávají je demokraticky. Konstatuje, že takové vlastnosti dětem pak v dospělosti budou chybět. Často jim rodiče dávají peníze na svačiny, které stojí minimálně padesát korun. Děti si za to kupují brambůrky, kolu, sladké tyčinky. Přitom když chce paní učitelka jet s dětmi na muzikál do Prahy, tak údajně nemají peníze. Podle paní učitelky je vidět, že mezi dětmi a rodiči je čím dál menší komunikace. Děti nemají všeobecné znalosti, nemají názory na aktuální problematiku ve světě. Tyto věci dítě často převezme z komunikace s rodičem. Jenže dítě po škole přijde domů, zavře se ve svém pokoji, je na počítači nebo jde s kamarády ven. Rodiče jsou i rádi, protože se nemusejí o dítě starat. Pak je vidět, že dětem komunikace chybí. Chodí prý k nim o přestávkách do kabinetu a povídají si s paní učitelkami. Bohužel, dokud se nezačne snažit rodina, učitelé toho víc dělat nemůžou.

Rozhovor s třídní učitelkou žáků ze základní školy praktické

Paní učitelka říká, že kroužků ve Volarech je plno, ale její žáci tam nechodí. Možná děvčata by uvítala nějaký taneční kroužek. Baví je totiž muzika a rytmus. Bohužel všechny snahy o doučování nebo mimoškolní aktivity selhaly, protože neuznávají řád. Pro děti z praktické školy je hrozně těžké dodržovat pravidelné termíny. Například začali chodit na kytaristický kroužek. Byli tam nad rámec kapacity, nebyli přihlášení, tím pádem nemuseli chodit pravidelně. Jelikož docházeli do hodin každý v jinou dobu, ostatní děti to rušilo. Vedoucí kroužku se proto rozhodl, že jim nabídne možnost přihlášení se do kroužku i nad rámec kapacity, ale budou muset chodit pravidelně a včas. V ten moment její žáci chodit přestali. Stejný problém je prý i u fotbalu. Policie už nemá povinnost oznamovat školám, jestli jejich žák spáchal trestnou činnost.

Konstatuje, že je to chyba, protože často neví, s kým mají tu čest. Dozví se to jen z doslechu, nebo když se děti sami pochlubí. Běžné jsou krádeže. Děti sbírají veškeré železo, které vidí. Kradou na benzínových pumpách plynové bomby. Vykrádají sklepy. Jeden její žák byl obviněn, že znásilnění své sestry. Toto obvinění se zcela neprokázalo, ale minimálně k osahávání došlo. Bohužel tento žák je mentálně retardovaný a k tomuto činu ho navedli jeho kamarádi. Neuvědomil si vůbec, co dělá. Paní učitelka říká, že děti vědí o všech drogách. Ví, jak se jaká droga aplikuje, jaký stav navozuje, někdy i dokonce jak se vyrábí. Nepocítují absolutně žádný pocit viny. Projeví ho jen tehdy, pokud ví, že jim to pomůže. Už i dítě ve druhé třídě ví, jak se chovat u výslechu. Cestu k nápravě situace vidí jako složitou. Pokud bude rodičovská výchova probíhat nadále stejně, pak žádné zlepšení nenastane.

7 Diskuze

Aktivní využívání volného času a odpočinku se řídí tím, že čím větší bude nabídka trávení volného času, tím menší bude pravděpodobnost, že dítě něco zničí, že se opije, že někoho zmlátí nebo užije drogu (35).

V tomto bych s autorem nesouhlasila. Podle mého výzkumu nezáleží na tom, kolik je v okolí možností jak využít volný čas. Nabídka ve Volarech je podle všech odpovědí respondentů dostatečná. Přesto je minimum žáků, které tyto volnočasové kroužky zajímají. Možná kdyby město Volary zřídilo nějaký kroužek moderního tance, pak by se poptávka zvýšila.

Sociálně patologickými jevy jsou ohroženi hlavně ti, kteří nedokážou svou vlastní aktivní činností uspokojit své prožitky. Jsou to převážně chroničtí sledovači televize, filmů a počítačových her. Mládež, která překonává nudu blouděním po ulicích nebo restauracích a mládež, která vyhledává dobrodružné aktivity pomocí násilí, kriminality nebo drog. Životní styl založený na trávení volného času po hospodách, hernách, diskotékách a v nicnedělání podporuje vznik sociálně patologických jevů (35).

Ano, podle mého výzkumu je většina mých respondentů tímto ohrožena. Většina z nich tráví svůj volný čas s kamarády venku. Někteří jsou doma a koukají na televizi nebo hrají počítačové hry. Špatně zvolený program nebo počítačová hra, může v dítěti vyvolávat agresi. Tím to se zvyšuje riziko, že budou náchylnější k trestné činnosti. Děti ze základní školy praktické navštěvují pravidelně místní herny, bary, diskotéky. Žáci ze základní školy ne, ale zkušenosti s alkoholem a cigaretami mají také.

Velká část škol nabízí možnosti jak trávit volný čas formou volitelných předmětů nebo kroužků. Poskytují k tomu i své pozemky. Děti však často o tuto nabídku nemají zájem. Důvodem může být i nemotivování ze strany svého okolí a rodiny (35).

V tomto souhlasím. Obě paní učitelky se shodli v tom, že jejich školy nabízejí velké množství mimoškolních aktivit. Přes to, čím jsou děti starší, tím menší zájem o ně mají. Děti ze základní školy praktické ani nedokážou respektovat určitý čas kroužku a

jejich povinnou docházku. I přes to, že by je kroužek bavil. S tímto problémem souvisí i to, že je v tom jejich rodina a okolí nepodporuje. Nechají je, aby si dělali, co chtějí.

Dříve spolu rodiny trávily více času než je tomu nyní. Mnoho rodičů neví, že dítě ke svému rozvoji potřebuje společně strávený čas s nimi. Díky společně strávenému času se posilují rodinné vztahy a citové vazby. Děti se se svými rodiči identifikují, potřebují jejich naslouchání a reakce. Rodina je základ pro přejímání vzorů a volby koníčků, ale to si mnohdy rodiče neuvědomují. Nezajímají se o to, co dítě ve svém volném čase dělá a s kým. Někteří rodiče to nepovažují ani za důležité (35).

Souhlasím s autorem této teorie. I pro mne je rodina základ toho, jaký typ člověka z ní vzejde. Jak říká paní učitelka ze základní školy, za patnáct let, co učí, zaznamenala velkou změnu, co se týče postoje rodičů k volnému času jejich dětí a všeobecné informovanosti žáků. Dítě přijde domu, zavře se u sebe v pokoji, pustí si televizi nebo počítač a rodiče jsou rádi, že se o něj nemusí starat. S jejím názorem musím bohužel souhlasit. Díky tomu nemohou od svých rodičů převzít jejich názory, neupevňují společné vztahy. Nedostávají od nich dostatek lásky a porozumění a to se někde musí projevit. Často si pak chodí povídat s učiteli do kabinetu, protože jim chybí ten pocit, že jim někdo naslouchá.

Formy rodinné výchovy mohou být například pracovní činnosti v rodině, herní aktivity, domácí příprava dětí na vyučování, osobní hygiena, rodinné vycházky, výlety, tělovýchovné aktivity, návštěva příbuzných (19).

Většina mých respondentů uvedla, že s rodiči jezdí na výlety. Je sice pravda, že to je čas stráveným rodinou, ale i tak mi to přijde málo. Nejsou už obvyklé společné večere, kde si členové rodiny navzájem vypráví zážitky dne a vyměňují si své názory. Bohužel dvě děti ze školy praktické uvedly, že s rodinou skoro volný čas netráví. To se potom může projevit na jejich delikventním chování. Může to být způsob, jak na sebe upozornit.

Dominantním typem rodinného prostředí delikventů je rodina s nízkým společenským statusem. Je to převážně málo podnětná, nízko kvalifikovaná rodina s nezaměstnanými rodiči. Vyskytuje se v ní zvýšená trestanost, alkoholismus, rozklad vnitřních vztahů emočně chladné prostředí a závažné nedostatky ve výchově (10).

Děti ze školy praktické spadají pod tuto teorii. Díky mému výzkumu mohu říct, že je to pravda. Sice skoro každý z mých respondentů odpověděl, že někoho z delikventů zná, ovšem pouze děti ze školy praktické se přiznaly, že občas kradou. Alkohol a cigarety užívají pravidelně na rozdíl od dětí ze školy základní. Což může být právě zapříčiněno nekvalitně stráveným volným časem, nudou, nebo nezájmem rodičů. Děti z praktické školy mají dokonce povědomí o tom, co mají říkat u výslechu. Je jasné, že toto přebraly od svých rodičů.

Protizákonné jednání dětí záleží i na společenském postavení rodiny. Nejsou to jen nejchudší a nejméně vzdělané rodiny z nízkých společenských sfér, ale kriminalita se přesouvá i do rodin ve střední vrstvě a do nejlépe postavených rodin ve společnosti. Dostatek financí a vzdělání nezaručuje dobré rodinné vazby a prostředí (20).

Jak jsem zmínila výše, děti ze školy praktické spadají právě pod ty rodiny, které jsou sociálně slabé. Také všichni znají někoho z jejich okolí, kdo spáchal nějaký delikt. V tomto prostředí se tedy pohybují. Ovšem i všichni žáci ze školy základní ví o někom, ze svých spolužáků, který spáchal nějaký trestní čin. Proto s touto teorií souhlasím.

Mnoho dětí prožívá své volné chvíle na veřejných místech, venku, na ulici, často bez jakéhokoliv dohledu, dokonce i bez zájmu dospělých. Tato situace je neuspokojivá, je tím ohrožena výchova dětí a často i jejich bezpečnost (26). Venku, s partou tráví volný čas především mládež ve věku 13-15 let a to většinou víc jak 4 hodiny denně. V takových podmínkách je zde velká příležitost ke vzniku závadových part, které páchají trestnou činností (35).

Jak jsem se mohla dozvědět od paní učitelek, často potkávají své žáky, jak se v partě jen tak potulují po městě, kouří a pijí. Většinou o tom jejich rodiče neví.

Dokonce je vídávají, jak zřejmě obchodují s drogami a kradou. Žáci školy praktické mají povědomí o všech drogách včetně jejich způsobu aplikace a účinku na lidské tělo.

Určité party začnou páchat kriminální činnost díky tomu, že na trávení času v hernách a barech nebo diskotékách už nemají peníze a tohoto způsobu života se nechtějí vzdát. Začnou si tedy peníze shánět malými krádežemi, které pak přerůstají do organizované trestné činnosti. Dalším důvodem může být nuda a neefektivní využití volného času (21). Toto potvrzuje i Večerka, který říká, že převážná většina mladistvých pachatelů páchá trestnou činnost v oblasti majetkové kriminality (hlavně krádeže a krádeže vloupáním), daleko za ní následuje násilná trestná činnost (loupež a ublížení na zdraví) (34).

Děti ze základní školy praktické v porovnání s dětmi ze základní školy častěji užívají návykové látky a pravidelně navštěvují bary a diskotéky. Někteří se přiznali, že aby měli na cigarety nebo alkohol, tak kradou. Krádeže označily všechny děti nejčastěji v otázce, zda znají někoho ze spolužáků, který spáchal trestný čin a jaký.

Snížená intelektuální úroveň se může do jisté míry podílet na možném kriminálním jednání dětí. Takoví jedinci se snadněji nechají zlákat k delikventnímu jednání, protože si nedokážou dostatečně uvědomit vážnost takového chování (12).

Tuto teorii potvrzuje paní učitelka ze základní školy praktické, která uvedla příklad takového jednání. Žák byl svými kamarády vyburcován k tomu, aby osahával a snažil se pohlavně zneužít svou mladší sestru. Nedocházelo mu, jakého činu se dopouští. Měla jsem možnost tohoto chlapce vidět. Ač jsem měla pocit, že mě toto vědomí o jeho činu nějak odradí, nechovala jsem se s ostychem. Chlapec byl evidentně hodný, moc milý a klidné povahy. Bohužel byl mentálně retardovaný a mnoho věcí mu nedocházelo. Neuměl rozlišit dobré věci od těch špatných.

8 Závěr

Výskyt kriminality dětí a mládeže je v současné společnosti velice diskutovaný jev. Je to závažný problém, který se snaží odborníci zmírnit a redukovat. Vznik kriminality ovlivňuje mnoho faktorů, jako je například škola, rodina, vliv médií, osobnost jedince nebo způsob trávení volného času. Díky čím dál větší medializaci se veřejnost domnívá, že tento jev nabírá na intenzitě a četnosti. Přitom v posledních letech podíl mládeže na celkové registrované kriminalitě stagnuje, případně v jednotlivých částech klesá. Volný čas dětí je právě ten jev, který se vysoce podílí na vzniku kriminality dětí a mládeže. V poslední době se setkáváme s problémem, že děti a mládež nedokážou efektivně vyplnit svůj volný čas. Školy se snaží o nápravu, ale funkce rodiny, jakožto primární výchovné instituce v tomto směru, selhává.

V teoretické části práce se nejdříve zaměřila na objasnění důležitých pojmů jako je dítě, mládež a adolescence. Charakterizovala žáky základní školy praktické a poté objasnila pojem volný čas. Nastínila jsem jeho funkce, formy a činitele, které ho ovlivňují, jako je škola, rodina, vliv médií a parta. Poté jsem přešla k charakteristice kriminality a delikvence. Vymezila jsem její strukturu a faktory, které souvisejí s jejím vznikem. Důležitá je zde opět rodina, škola, vliv médií a také vnitřní faktory jedince. Na závěr teoretické části, jsem zmínila možné formy prevence kriminality.

V praktické části jsem použila kvalitativní výzkum, metodou polořízeného rozhovoru. Výzkumnými otázkami byly, zda existuje souvislost mezi volnočasovými aktivitami a kriminalitou žáku druhého stupně na Základní škole ve Volarech a Základní školou praktickou ve Volarech a dále, zda město Volary nabízí dostatek volnočasových aktivit pro děti a mládež z těchto škol. Mými respondenty se stali žáci ve věku 14. – 15. let z obou škol a pro potvrzení jejich odpovědí jsem také hovořila s jejich třídními učitelkami. Celkový počet respondentů bylo tedy dvanáct.

V mém výzkumu jsem došla k takovému závěru, že žáci volarských škol mají dostatek příležitostí, jak trávit efektivně volný čas. Ne všichni toho ale dokážou využít. Děti z praktické školy jsou více vystaveni riziku páchání trestné činnosti, protože častěji užívají návykové látky, navštěvují bary a diskotéky a některé z nich rodiče zanedbávají. Alarmující zjištění pro mě je, že většina má povědomí o někom, ze svých spolužáků,

který spáchal protiprávní čin nebo dokonce už nějaký protizákonný čin spáchal sám. Proto si myslím, že město Volary společně se školami a rodinami, by měli zapracovat na prevenci kriminality těchto dětí. Jednou z takových preventivních metod by mohla být mediální výchova.

Získané poznatky z této práce mohou být použity širokou i odbornou veřejností, především ve školství a ve vědách, které se zabývají kriminalitou dětí a mládeže. Dále mohou být využity v rámci výuky na Zdravotně sociální fakultě

Seznam použitých zdrojů

- 1) BALOGOVÁ, Beáta, Stanislav MATULAY, Tatiana MATULAYOVÁ a Miroslav ŽUPINA. *Vybrané kapitoly zo sociálnej patológie*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove, 2003. ISBN 80-8068-183-X.
- 2) DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 237 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-236.
- 3) FISCHER, Slavomil, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 218 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4727-813.
- 4) HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
- 5) HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogika volného času: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2003, 105 s. Texty pro distanční studium. ISBN 80-729-0128-1.
- 6) HODAŇ, Bohuslav, Tomáš DOHNAL a Jaroslav NIKL. *Rekreologie: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 2., upr. a rozš. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 281 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-244-2197-1.
- 7) HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.

- 8) CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- 9) CHROMÝ, Jakub, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Kriminalita páchaná na mládeži: aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Vyd. 1. Praha: Linde, 2010, 239 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-2018-253.
- 10) KRAUS, Blahoslav, Jolana HRONCOVÁ a Jaroslav NIKL. *Sociální patologie: k otázkám sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Editor Blahoslav Kraus, Věra Poláčková. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, 325 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-807-4350-801.
- 11) KRAUS, Blahoslav, Věra Poláčková. Bratislava: Iris, 2007, 145 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-808-9256-105.
- 12) *Kriminalita dětí a mládeže s přihlédnutím ke specifickým v jihočeské komunitě*. České Budějovice, 2011. Dizertační práce. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta.
- 13) KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vyd. Praha : C.H. Beck, 2005. 544 s. ISBN 80-7129-813-4.
- 14) KUNÁK, Stanislav, Jolana HRONCOVÁ a Jaroslav NIKL. *Vybrané možnosti primární prevence vplyvov na deti a mládež: k otázkám sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Editor Blahoslav
- 15) LANGMEIER, Josef, Miloš LANGMEIER, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Vývojová psychologie s úvodem do vývojové neurofyziologie*. 2. vyd. Praha: H, 2002, 322 s. ISBN 80-731-9016-8.
- 16) MACEK, Petr, Tomáš DOHNAL a Jaroslav NIKL. *Adolescence: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 2., upr. vyd. Praha: Portál, 2003, 141 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-717-8747-7.

- 17) MACEK, Petr, Tomáš DOHNAL a Jaroslav NIKL. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 2., upr. vyd. Editor Blahoslav Kraus, Věra Poláčková. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2001, 199 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-731-5004-2.
- 18) MACEK, Milan, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Metodika pro podporu tvorby školního vzdělávacího programu ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. V Praze: NIDM, 2007, 98 s. Psyché (Grada). ISBN 978-808-6784-038.
- 19) MALACH, Josef, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Teorie metodiky výchovy: účinné a neúčinné metody při snižování kriminality mládeže*. Vyd. 1. Překlad Jan Žižka. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007, 231 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-808-6723-297.
- 20) MATOUŠEK, Oldřich, Andrea KROFTOVÁ a Jan BAJURA. *Mládež a delikvence: aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 335 p. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-717-8226-2.
- 21) MATOUŠEK, Oldřich, Andrea KROFTOVÁ a Jaroslav NIKL. *Mládež a delikvence: k otázkám sociální pedagogiky*. Vyd. 2., aktualiz. Editor Blahoslav Kraus, Věra Poláčková. Praha: Portál, 2003, 340 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-717-8771-X.
- 22) MENDEL, Richard A, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Méně slov a více pomoci: účinné a neúčinné metody při snižování kriminality mládeže*. Vyd. 1. Překlad Jan Žižka. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2002, 141 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8002-1.
- 23) NĚMEC, Jiří, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2002, 119 s. ISBN 80-731-5012-3.

- 24) NOVOTNÝ, Petr, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Epidemie delikvence: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. Vyd. 1. Liberec: Dialog, knižní velkoobchod a nakladatelství, 2006, 62 s. Psyché (Grada). ISBN 80-867-6145-2.
- 25) ONDREJKOVIČ, Peter. *Úvod do sociológie výchovy: základy sociológie výchovy a mládeže*. 2., rozš. a preprac. vyd. Bratislava: Veda, 1998, 386 s. ISBN 80-224-0579-5.
- 26) PÁVKOVÁ, Jiřina, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Pedagogika volného času: účinné a neúčinné metody při snižování kriminality mládeže*. Vyd. 3. Překlad Jan Žižka. Praha: Portál, 2002, 231 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-717-8711-6.
- 27) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8.
- 28) ŘÍČAN, Pavel, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1990, 435 p. ISBN 80-703-8078-0.
- 29) SAK, Petr, Karolína KOLESÁROVÁ a Jiřina PÁVKOVÁ. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004, 240 s. ISBN 80-863-2033-2.
- 30) TURČEK, Karol, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Psychopatologické a sociálněpatologické prejavy u detí a mládeže: účinné a neúčinné metody při snižování kriminality mládeže*. 2. preprac. vyd. Překlad Jan Žižka. Bratislava: Iris, c2003, 168 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-88778-99-9.
- 31) URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Přehled znalostí o násilí mezi mládeží: trendy, strategie a reakce v členských státech EU*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006, 126 s. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8049-8.

- 32) URBANOVÁ, Martina, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Systémy sociální kontroly a právo: román*. 1. vyd. Překlad Jan Žižka. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2006, 191 s. Orfeus (Hynek (Firm)). ISBN 80-868-9894-6.
- 33) VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. doplněné vydání. Brno: Print-Typia, spol. s. r. o., 2001. ISBN 80-86384-00-4.
- 34) VEČERKA, Kazimír, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí: trendy, strategie a reakce v členských státech EU*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 139 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8033-1.
- 35) *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy odbor pro mládež, 2002 [cit. 2013-4-29]. Dostupné z: www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/olnycas.pdf
- 36) *Základní škola praktická Vimperk* [online]. 2002 [cit. 2013-05-01]. Dostupné z: <http://www.zsp-vimperk.cz/content/o-skole>
- 37) Zákon č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů. [online]. 2009 [cit. 2013-04-13]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9561/Umluva_o_pravech_ditete.pdf>.
- 38) Zákon č. 218/2003 Sb., *o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů* (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
- 39) ZOUBKOVÁ, Ivana, Jiří ŠKODA a Jan BAJURA. *Kontrola kriminality mládeže: román*. 1. vyd. Překlad Jan Žižka. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002, 394 p. Orfeus (Hynek (Firm)). ISBN 80-864-7308-2.
- 40) ZOUBKOVÁ, Ivana, Vratislava ČERNÍKOVÁ a Jaroslav NIKL. *Kriminalita mládeže: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. Praha: Policejní akademie České republiky, 2001, 89 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 80-725-1070-3.